

TALABALARNING PEDAGOGIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA INSONPARVARLIK G‘OYALARINING ASOSLARI

Tashmetova Shaxla Xusanovna

TDPU katta o‘qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10677862>

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalarning pedagogik kompetentligini takomillashtirish asoslari, shuningdek, bu holatda insonparvarlik g‘oyalarining ahamiyati muhokama etiladi.

Kalit so‘zlar: insonparvarlik, kompetentlik, metod, o‘qitish, g‘oya.

Mamlakat iqtisodiyotida mehnat bozorlari rivojlanib borayotgan bir vaqtda ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga mos ravishda zaruriy kompetensiyalarni tezkor egallashga hamda ularni zamon va vaqt makoniga mos ravishda takomillashtirib turishga qodir mutaxassislarni tayyorlashni talab qiladi. Ta‘lim o‘zgaruvchan jarayon, u globallashtirish darajasiga muvofiq takomillashtirilishi lozim, bu, albatta, ta‘lim jarayoni subyektlarining turli darajadagi ijtimoiy-iqtisodiy modernizatsiyasi va mobilligi bilan amalga oshiriladi. Ta‘limni insonparvarlashtirish bilan bog‘liq bo‘lgan tamoyil ta‘lim va shaxs munosabatlari orqali namoyon bo‘lib, bunda uning shaxsiy yo‘nalish sifatlarini qayta takomillashtirish nazarda tutiladi. Ta‘limni bozor munosabatlari sharoitida bu jarayon shaxsning rivojlanishi va o‘zini-o‘zi tasdiqlash natijasida ijtimoiy barqarorlik va ijtimoiy himoya vositasi sifatida ko‘rib chiqiladi. Insoniylikka yo‘naltirilgan ta‘lim falsafasi barcha bosqichlarda ta‘lim jarayonini sifatli yangilashning strategik dasturiga aylanadi. Mamlakatimizda pedagogik kompetentlikning ilmiy-nazariy asoslari, undagi uzluksizlik, uzviylik va izchillik va boshqa tamoyillari, uning innovatsion modeli hamda uni amaliyotga tatbiq etish mexanizmlari G‘.I.Muxamedov, Sh.Q.Mardonov, U.N.Xodjamqulov, Sh.I.Botirova, N.M.Koshanova, G.N.Sharipova va boshqalarning ishlarida muayyan darajada yoritilgan [2-7]. Shuningdek, pedagoglar kasbiy xislatlarini rivojlantiruvchi omillar, xususan, o‘qituvchi kasbiy faoliyatining psixologik muammolari bo‘yicha tadqiqotlar A.I.Rasulov, A.M.Jabborov, D.G.Muxamedova, Yu.M.Asadov; bo‘lajak o‘qituvchilarni kasbiy tayyorlash va tarbiyalash masalalari Sh.X.Abdullaeva, G.M.Maxmutova, N.S.Saidahmedov, A.G.Morozov, B.X.Raximov, N.D.Shodiev, O‘.Q.Tolipov, N.N.Azizxodjaeva, Yu.A.Axrorov, L.M.Mitina, R.H.Jo‘raev, B.R.Djuraeva, J.G‘.Yo‘ldoshev, A.N.Markova, U.N.Nishanaliev kabi olimlar tomonidan amalga oshirilgan. Kompetentli o‘qituvchi ijodiy va ilmiy pedagogik faoliyatsiz yashay olmaydi, demak bo‘lajak o‘qituvchida kasbiy kompetentlikni shakllantirish jamiyat uchun yuqori natijalarni kafolatlaydi.

Ta‘lim klasterida pedagogik-kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish bir qator vazifalarni amalga oshirishni talab qiladi:

1. *Yo‘nalishga mos mutaxassislik fanlarini o‘qitish metodikalarni takomillashtirish.* Ma‘lumki, o‘quv fanlaridagi amaliy qism talabaning mustaqil faoliyatga yo‘naltirishdan ko‘ra dogmatik jarayonlar asosidagi nazorat va qabul qilishlardan iboratligicha qolib ketmoqda. Fanlarni bo‘lajak pedagogga qanday samarali metodikalar orqali olib borishi mumkinligi, “o‘qishni emas o‘rganishni o‘qitish”ga nisbatan xarakterlar amalga oshirilmaydi. Ba‘zi o‘qituvchilarning ishlarida quyidagi tamoyil ustuvor “o‘z fanimni bilsam, o‘qitish qo‘limdan keladi”, lekin o‘qitishning metodikasi bo‘yicha zaruriy bilimlar, pedagogik-kasbiy kompetensiyalar bo‘lishi shart emas deb hisoblaydi.

2. *Talabalarning pedagogik amaliyotga tayyorlash.* Pedagogik amaliyot shakllanishiga qaratilgan kasbiy malaka va ijodiy salohiyatni rivojlantirish ularning maktabdagi faoliyatga

moslashish imkonini beradi. Amaliyot jarayonlarida bo‘lajak o‘qituvchi maqsadga muvofiq o‘quvchilarning pedagogik-psixologik xususiyatlarini aniqlash, nazariyani amaliyotda qo‘llash, tashkil qilinadigan reja va loyihalarni prognozlashtirish kabi ta‘lim metodikalari bo‘yicha bilimlarga ega bo‘ladi.

3. *Bo‘lajak pedagog-o‘qituvchiga zarur bo‘ladigan kompetensiyalarni shakllantirib borish.* Oliy ma‘lumotli mutaxassisning kompetentligi bilan kasbiy kompetentlik farq qiladi va bugungi kunda kasbiy kompetentlikka ega mutaxassislarni tayyorlashga katta e‘tibor qaratish lozim. Bo‘lajak pedagoglarda shakllanishi kerak bo‘lgan kompetensiyalar “kompetentlikka asoslangan ta‘lim”da rivojlantiriladi.

Takomillashtirilgan metodikalar bo‘lajak o‘qituvchining kelajakdagi kasbiy faoliyatini tasvirlab beruvchi asosiy bloklardan tashqari, o‘zining shaxsiy va kasbiy nuqtai nazariga tanqidiy baho berish, har qanday faoliyatga, jarayonga asoslangan yondashuv hamda shaxsiy maqsadlarni ishlab chiqish, muvaffaqiyatning muhim omillari, samaradorlik ko‘rsatkichlari, ta‘lim maqsadlar va takomillashtirish choralarini o‘z ichiga olgan to‘rtta jihat: moliya, iste‘molchilar, ichki jarayonlar, bilim va o‘rgatish nuqtai nazaridan shakllantirilishi zarur.

Insonparvarlashtirishning asosiy xususiyati bo‘lgan insonparvarlik ta‘lim mazmunini o‘zlashtirishning markaziy qismlaridan biri bo‘lib, darajasi va holatidan qat’iy nazar, ta‘limdagi asosiy ijtimoiy muammolarni inson nomi bilan, erkin muloqot qilish orqali amalga oshirishini ta‘minlaydi. Ushbu chora-tadbirlar tizimi ta‘lim mazmunidagi umumiy madaniy tarkibiy qismlarni birinchi o‘ringa qo‘yish va shu bilan o‘quvchilarning shaxsiy yetukligini shakllantirishga yo‘naltirish orqali amalga oshiriladi.

REFERENCES

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 14 apreldagi 213-son “Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori // Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi. – T., 2021. – 09/21/213/0330-son.
2. Xodjamqulov U.N. Pedagogik ta‘lim innovatsion klasterining ilmiy-nazariyasoslari: Ped. fanl. d-ri ... Dis. – Chirchiq, 2020. – 270 b.
3. Botirova Sh.A. Adabiy ta‘lim klasterining ilmiy pedagogik asoslari: Ped. fanl. d-ri ... Dis. – Chirchiq, 2021. – 265 b.
4. Sharipova G.N. Pedagogik ta‘lim klasteri sharoitida talabalarda o‘zini o‘zi rivojlantirish kompetensiyasini shakllantirish: Ped. fanl. bo‘yicha fals. d-ri ... Dis. – Chirchiq, 2020. – 180 b.